

Év végi koncertekről

A Budapesti Liszt-ünnepek rendezvénysorozatára november 18-a és 26-a között került sor. Hogy a nyitány harangjait mégsem az ünnepelt valamely művével kondították meg, életrajzi adatokkal magyarázható. 1886-ban bemutatott III. („Orgona”) szimfóniáját a nem sokkal korábban elhunyt pályatársa emlékének ajánlotta Saint-Saëns. November 18-án tehát e mű, valamint Liszt: Esztergomi miséje csendült fel a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A **Győri Filharmonikus Zenekar** és a **Szlovák Filharmonia Kórusa** lépett fel Antal Mátyás vezényletével, szólistaként Hajnóczy Júliát, Mester Viktóriát, Gulyás Dénest és Kovács Istvánt hallhattuk, orgonistaként Zászkaliczky Ágnes működött közre.

Ismét szembesülni kellett a ténnyel: még a gyakori koncertlátogató is eshet a naivitás (visszaterő) hibájába. Például, azt feltételezve, hogy a frekventált jelentőségű fellépés inspirálja a muzikusokat. Nyitókoncert, két olyan művel, amely korántsem mondható napjainkban hazánkban repertoárdarabnak – kihívást is jelenthetne. De nem tette!

Hallottunk egy részletszépségekben bővelkedő szimfóniát, majd udvarias egymásra-mutogatás következett, amikor is mintha mindenki a többiekért várt volna, hogy majd csak történni fog valami.

Misék koncerttermi előadásának nagy a tétje: az interpretációnak igazolni kell a műnek a funkciótól független megszólaltatását. Tehát, ideális esetben, a művészet papjai (és papnői) celebrálnák a misét. Ehelyett azonban úgy adták elő, hogy azt inkább „visszakonferálni” érdemes: elhangzott.

Letudták a feladatot a zenekari játékosok (akik korántsem játékosnak, inkább szolgálattevőnek érezték magukat, már-mint, hogy teljesítenek egy szolgálatot), a Mise legszebb pillanatait egyértelműen az énekkarnak köszönhetjük. A szólistákat keresve sem lehetett volna előnytelenebbül összeválogatni. Volt köztük „nagy név”, nemzetközi díjak nyertese, fiatalon ígértes tehetség – de összhang az alig. Mindenki fújta a magáét; mindig tisztán, hangképzés és formálás szempontjából kifogástalanul elsősorban Hajnóczy, érzékenységet leginkább Mesternél vehettünk

észre, sztár-allűröket pedig a férfiaknál. Gulyás dinamikával győzött, Kovács a beszédhibás hangzók számával utolérhetetlen. Amiben közös nevezőre hozható a teljesítményük: egyikük sem törődött szólalás tartalmával, sem a szavak, sem a hitvallás-értékű mondatok léptékét tekintve.

A zenekar esetében leginkább a vonósok szólalás-volta hiányolható. A többségükben kétségkívül jó képességű hegedűsök például inkább szólista-rangú játékosok alkalmi társulásának tűntek. Mindvégig munka folyt a színpadon, (nem kétséges: volt dolog!), áhítatnak, művészetnek pedig érzete-képzete sem merült fel. Antal Mátyás vendégkarmesterként állt az együttesek élén; amennyiben a szlovák kórusral megtalálta a hangot a próbák során, nem lett volna ez lehetetlen talán a többi közreműködővel sem. Erre azonban, a hallottak alapján úgy tűnik, kísérlet sem történt.

* * *

A másnapi Liszt-est: a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia által meghirdetett Szent Erzsébet Jubileumi Év ünnepélyes megnyitója. Itt helyénvaló az „ünnepélyes” jelző, habár leginkább a közönségnek köszönhetően. A Szent Erzsébet legendája idején a Művészet Templomában érezhettük magunkat. A közönség: közösség volt; s nem csak azért, mert előtte Erdő Péter bíboros tartott beszédet, s átadásra került az „Ezüst rózsza” díj. Vágni lehetett a csendet – a figyelem csendjét. Pedig füledt volt a terem, ráadásul az sem könnyíthette meg a hallgatók dolgát, hogy hallás alapján kellett követniük a német nyelvű mű cselekményét. Vagy mindenki tudta, hogy transzponálható a mondas, miszerint csak a szívünkkel láthatunk igazán jól?

Mindenesetre, a **Danubia Szimfonikus Zenekar**, a **Nemzeti Énekkar**, a **Magyar Rádió Gyermekkórusa** és a szólisták Héja Domonkos vezényletével ideális légkörben muzsikálhattak. Hogy az oratóriumot méltán tekinthetjük opera jellegű és rangú kompozíciónak, nem egy részlet tanúsította. A szólistáknak különböző rangú feladatot szánt a szerző – ezúttal legnagyobb átütő erővel a Zsófia őrgrofnét megszemélyesítő Wiedemann Berna-

dett rendelkezett. Az ő példáján lehet leginkább szemléltetni mindazt, amitől elhithető erejű és mindmáig (érzelmileg) élő-eleven és aktuális a 19. század zenéje. Őt hallgatva, nem technikai kérdésekre figyelünk fel (nehéz-e a szólalás, öli-e a hangot, stb.), hanem a kompozíció által megjelenített életnek leszünk már-már részesei. Nála hús-vér figura a szereplő, nem pedig a szerzők szócsöve: indulatokkal, érzelmekkel. Vélhetően őt a legjobb kísérni is, hiszen hangszeres partnereit a Liszt által megálmodott világba vonzza – ahol nem csupán az írott kotta többé-kevésbé pontos megszólaltatását célozzák. Hasonló értő-érző kottaolvasásról tett ismét tanúbizonyságot a Nemzeti Énekkar, melynek minden megszólalása felért egy-egy imával, fohással.

Hosszasan kellene keresgélni régi koncertkalendáriumokat lapozgatva, amíg rátalálnánk a legutóbbi Szent Erzsébet-előadásra. Most, amikor a nagy létszámú együttes megtanulta a művet, pazarlás megelégedni egy (vagy akár néhány) előadással. További alkalmakkor erősödne, ugyanakkor letisztulna a produkció – és még inkább sajátja lenne megszólaltatóinak. Legalább addig kellene műsoron tartani, amíg nem érződik a mű végeztével az a jóleső fáradság (jó mulatság, férfimunka volt), ami nyilvánvalóvá teszi a játékosok teljes jelenlétét. Mert „üresjáratok” azért szép számmal akadtak – de soha rosszabbat!

* * *

Ugyanaznap (november 19.) délelőtt a **BM Duna Palotában** a zenekari művészek egészen másfajta feladatainak lehetünk tanúi. Ifjúsági bérleti előadáson került először színre Magyarországon Howard Blake zenés meséje, A hóember. Pontosabban, ezt hirdette a műsor. Valójában azonban többet kaptak az ifjú hallgatók. A műsorvezető Zelinka Tamás népszerű klasszikus és barokk muzsika után „tálatá” a 20. századi programot. Az eredményt aligha szabad objektív mércével mérni – az apróságok (néha egyenest: csöppségek) meglepően fegyelmetlenül hallgatták a zenét, ami példaként szolgálhatna idősebb, néha akár felnőtt közönség számára. Más kérdés, hogy voltak problémák: a 21.

században is kezelhetetlen-irányíthatatlan a mikrofonba mondott mese-szöveg hangereje, s így csak a legelszántabbak próbálták meg figyelemmel követni.

Ami szempontunkból fontosabb, a zeneszerek feladata, szerepe, az adott lehetőségek között. Tény, magas-művészeiről nemigen lehetne beszélni. Mégsem felesleges az igényességre való törekvés, hiszen olyasmis válik lehetővé a Duna Palota hangversenytermében, ami akár életre szóló indítást adhat jövőbeli közönségeknek és előadóknak. Itt szinte tapintható közelségbe kerülnek a zenével/zenészekkel a gyerekek; ugyanakkor hallaniuk kell, hogy itt: szépség születik, harmónia. Érzik e feladat felelősségét a zenekari játékosok, akik többsége „civilben” szintén szülő – egyszerre figyelnek munkájukra, a művek megszólaltatására, s próbálnak oldott-közvetlen légkört teremteni. Kedves-közvetlenségével szeretetre méltó jelenség a karmester Deák András is. Elnéztem: amíg gyerekeknek játszottak, maguk is visszafiatalodtak; a különösebb technikai problémát nem jelentő szövegek összességéből többetként élményt adó mű születik, melynek részletein élvezettel dolgoznak. Játszanak – s ha a produkció egésze nem is kívánczik megörökítésre felvételen (lehetővé téve a többszöri felidézést), nyilvánvaló: az esetlegességek egyedi/egyszeriek, vélhetően legközelebb nem változatlanul fordulnak elő.

Miközben Gömöri Mari és Gömöri György fordításában szólt a mese, arra gondoltam: milyen jó lenne, ha a gyerekeknek szánt 20. századi magyar darabok is hasonlóan lelkes előadókra találnának. Igaz, a gyerekoperákhoz több énekesre van szükség – de hallgatva A hóember megszólaltatásában résztvevő három fiú énekét s a lelkes fogadtatást, nem tűnt elképzelhetetlennek akár Szőnyi Erzsébet, akár Szokolay Sándor meseoperáinak (esetleg csak keresztmetszet-szerű) előadása (hogy csak a 20. századi „klasszikus” gyerekzenék szerzőit említsem).

Néztem a picurkákat: az ünneplőbe öltözöttöket és azokat, akik a TV-nézés természetességével figyelték a színpadot. Ők még mit sem tudnak komolyzene és könnyűzene különbségéről, a kortársművészetek nehezen-érthetőségéről. De jó lenne, ha úgy nőhetnének fel, hogy csak hallomásból értesülnének ilyen problémákról...

* * *

A Mozart-émlékév végéhez közeledve, talán „telítődünk” örökértékű-népszerű kompozícióival? A Requiem például, amely egyébként, bármiféle évfordulás alkalmától függetlenül is gyakori műsorszám mind hangversenytermekben, mind templomi rendezvényeken, megundhatatlan? (Karinthy-féle fordulattal: És ha igen, akkor miért nem?!) Rengeteg múlik az előadókon, s nem csupán zeneileg: ha ők csupán újrájátszák, a közönség nem tehet mást, mint hogy újrhallgatja. Ez történt a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** és a **Nemzeti Énekkar** november 23-i estjén. Antal Mátyás vezényelt, szölistaként Kertesi Ingrid, Jolana Fogasová, Szappanos Tibor és Peter Mikulás lépett fel. Az együttesek létszámának csökkentésével feltehetőleg a korhű gyakorlatnak kívántak adózni – az eredmény sápadt-pasztell hangzás lett. A szövegértésből adódni kellene az életleti interpretációnak – ezzel adósaink maradtak az előadók. Igaz, mozdulataival nem inspirálta őket a dirigens sem, megelégedett az üzembiztossággal. Pedig a remekmű a legkritikább esetben „önjáró”; legfeljebb több vagy kevesebb energia szükséges ahhoz, hogy a mindenkori előzőt felülmúló interpretáció szülessen.

Az est műsorának második részében Honegger Karácsonyi kantátáját hallhattuk. Új szint hozott a mű előadásába a Magyar Rádió Gyermekkórusa, s mintha felélénkültek volna a hangszerekesek is. De a közönségen nem tudtak segíteni: jólnevelten hallgatták végig azt a művet, melyben sorjáznak az ismerős karácsonyi dallamok, s egymásutánjuk a karácsonyváras izgalmat előlegezi. Ha a Mozart-mű éppen ismertsége okán nem hatott – most lett volna mire felfigyelni! Izgalmas már a különböző nyelvek keveredése, a latin keretbe ágyazódó francia és német „örökzöldek”. Egyén és közösség fohásza, helyettünk és érettünk – kell-e több, hogy személyes élménnyé váljon egy mű? Ezúttal nem talált értő fülekre a zene: taps, irány a ruhatár; s hiába keresek örömtől csillogó tekinteteket, a szeretet-ünnep melódiái elszálltak az éterbe. Győzött a realitás, hiába, még csak november 23-án írt naplót...

* * *

A Budapesti Liszt-ünnep záróestjét november 26-án a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** adta, Kocsis Zoltán vezénytelével. A műsoron két szimfonikus költe-

mény – a Les Préludes és a Mazeppa – között átiratok szerepeltek. Farkas Ferenc hangszerelésében a Funerailles, Weiner Leó hangszerelésében a Lidércfény csendült fel, a többi zongoraművet Kocsis Zoltán ültette át zenekarra. Furcsa, vissza-élményhez jutottunk, amikor a műfaj-teremtő tételek között szinte azonos apparátuson csendültek fel hosszabb-rövidebb zongoraművek, az életmű különböző korszakaiból. Tudjuk, sokáig Liszt zenekara – a zongora volt, amelyen soha-nem-hallott hangzásokkal mindent képes volt megjeleníteni. És hogy mi ez a „minden”? Erről adtak fogalmat az átiratok, melyekben a plasztikus zongorazene egyszeriben többdimenziós mélységet és magasságot kapott. Több-e, más-e, mint az eredeti? Valószínűleg előadója változtatja! Amit a szín-gazdagság révén kétségkívül nyerünk, többet – ám közben elvesz az a heroizmus, hogy a hangzó csodát *egyetlenegy* muzsikusként képes életre kelteni. (Kérdés, napjainkban van-e érzékünk az effajta egyszemélyes teljesítmények iránt – amikor a munka és az erőfeszítés észrevétlenül a háttérbe kerül, s ámulat keltésére marad a romantikus varázslás gesztusa.)

A hangszereléssel érdemes lenne mélyrehatóan foglalkozni – a koncertteremben azonban elsődleges az élmény! A hangszínek bontott zongorahang leköti a figyelmet, ám csakhamar más tolakodott előtérbe: a tempóválasztás kérdése. Kocsis, a virtuóz zongorista, virtuóz karmesterként „zongorázik” zenekarán, időnként már-már követheletlen gyorsaságba hajszolva játékosait, akiknek – úgy tűnt – kedvükre volt a kihívás; főként a fúvósoknak kellett szinte a lehetetlenre vállalkozniuk.

Goethe mondásának analógiájára, miszerint „a szín a szem érzékére ható törvényszerű természet”, Webern a hangot definiálta „a fül érzékére ható törvényszerű természetnek”. Nos, Kocsis minden bizonnyal túllépi a határértékeket. Meglehet, az ő számára dekódolható az ilyesfajta hangszeres jelzésrendszer, amelyet néha szinte gyorsírásnak illetve gyorsolvasásnak tarthatunk, mégsem ártana, ha „bevárná” a közönséget. (Legalábbis azokat, akik szívesen követnék őt.) A zene: nyelv, a zeneművek mondandója pedig megéri/megérdemli azt az időt, ami szükséges ahhoz, hogy a hangzás felfogható legyen (miután a hangszerekes heroikus teljesítménnyel képesek megszólaltatni). Ráadás-

sul a „felfoghatóság” nem kizárólag tempó- illetve sebesség kérdése; legalábbis történeti (romantikus!) zenéknél érdemes számításba venni olyan történeti kategóriákat, mint a hangulat, az érzelmi vagy épp indulati töltés.

Mindennapjainkban át- meg átszövik egymást a valós és a virtuális jelenségek. Szinte magától értetődőnek tartjuk a léptékváltások önállósodását; a rovar-riasztó, öntapadó óriás-katicabogár épp annyira természetes, mint kulcstartó-figuraként a mini-dinoszaurusz. De nem lenne jó, ha a heroikus vívódásokat-küzdelmeket rajzfilm-figurák fiktív érzelmei-indulatai helyettesítenék, s a műalkotások tartalmát tetszőlegesen idézőjelbe tehetnénk. Nem beszélve arról, hogy végül a zeneműveknek a hallgatóra gyakorolt emocionális hatása is eltűnne, időszakos kortünetté degradálódna.

* * *

December 5-vel csak „papíron” zárult le a Mozart-év; tehát, akinek „annyi jó kevéssé” volt, dúskálhat a folytatásban. Például, újabb Don Giovanni előadásban december 11-én, a Művészetek Palotájában („In memoriam Sir Georg Solti”, a Solti-emlékévé nyitóelőadásaként). Győriványi Ráth György vezényelte a Magyar **Állami Operaház Zenekarát**, az **Angelica Leánykart** és a **Honvéd Férfikart**, az énekes szólisták többsége ismert művész. Don Giovanni – ki tudja, hányadszor, ismét magyar nyelvű szövegezés nélkül (nosztalgikus érzéssel gondolhatunk olyan – nem is oly régi – koncertszerű előadásokra, ahol írott szöveghez juthatunk hozzá...). A varietas delectat elv értelmében akár örvendezhetnénk az újabb interpretáció(s kísérlet) felett, az azonban bizonyos: megannyi hallgató – egyik-másik közelmúltbeli előadás ismeretében – bizonyos elvárásokkal ül be a nézőtérre. Alkalmi kritikussá válik a legbékésebb zenebarát is, hiszen úgy érzi: van fogalma a műről. Tehát, mindenképp fogékonyabb a publikum az átlagosnál. E ténynek kihívásként kellett volna szolgálni, szinte minden résztvevő számára.

Győriványi Ráth Györgyöt ritkán látjuk-halljuk idehaza (legutóbb a Zsidó Fesztiválon, Saint-Saëns: Sámson és Delilájának dirigenseként), viszont az Operaház Zenekara mégsem tekintheti őt vendégművésznek (legutóbbi nagyszabású közös munkájuk eredménye Mozarttól A varázsfuvola című opera felvétele).

Joggal várhatni el tehát tőlük, hogy közös zenei nyelvet beszéljenek. Ráadásul, e zenekarnak úgy operajátszásból, mint énekesek kíséretéből mintaszerűnek kell lennie! Az eredmény – talán az egyébként jogos elvárások következtében – mégsem tűnt mindig meggyőzőnek.

Ezen az esten aligha kaphattunk fogalmat a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem remek akusztikájáról. A koncertszerű előadás (mely megnevezés épp az utóbbi hónapokban meglepően sokféle produkciót takart) ezúttal úgy jött létre, hogy a kórus előtt álltak a szólisták, köztük és a hallgatóság között foglalt helyet a zenekar. Részben tehát érvényesültek a megszokott relációk – annyi különbséggel, hogy a hangszerekek is „reflektorfénybe” kerültek.

Örömet, vagy legalábbis buzgó ügyszertetet vártunk volna – ehelyett egy zsoldoshadsereg mentalitásával kellett szembeszűlnünk. Anélkül, hogy oknyomozásra vállalkoznánk, keresve motivációt, indítékokat, pusztán a megvalósult hangzásból kiindulva megállapíthatjuk: aki esetleg ott és akkor hallotta volna először e mozarti remeket, aligha értené e mű megkülönböztetett helyét-szerepét sem a Mozart-életműben, sem pedig a műfaj történetében.

Tény, a hangzás általában életteli volt; azonban legfeljebb dinamikai különbségeket érzékelhettünk – az egykori feszültségek kilúgozódtak, maradt egy ismert mese (sztori) újra-felelevenítése. Nehéz lett volna költői jelzőket társítani hangulatfestésként; a nyitányban a szinkopált mozgás pusztán ritmikai jellegzetesség marad; s olyasmi, mint például a hangnemszimbolika, aligha foglalkoztatta az előadókat. Mindvégig hiányzott tehát a „dramma giocoso”, legfeljebb néha az opera seria reprezentatív jellegét érezhettük az igényes szólamokban.

A szólisták, akik önmagukban a minőség széles skáláját képviselték, szerencsére közös jeleneteik során igyekeztek felülmúlni önmagukat.

A koncertszerű előadások óriási lehetősége, hogy olyan énekesek is szerepet kaphatnak bennük, akik színpadi (kosztümös) fellépésre kevésbé alkalmasak. Akik viszont a színpadi gyakorlatból jönnek, kizárólag az éneklésre koncentrálva, hihetetlen többletet produkálhatnak.

Mint oly gyakran, most is a szolgáló érdekesebb volt az úrnál. Ferruccio Furlanetto Leporellója inspirálóan hathatott Don Giovanniként Horváth Ádámmra, akit vi-

szont a Kormányzóval (Polgár László) aligha lehetett „közös nevezőre” hozni. Fodor Beatrix mind magabiztosabb Donna Annaként; Don Ottaviojaként Daniil Shtoda mutatkozott be az est közönségének. Meláth Andrea Donna Elvirája esetében nem lehetett tudni, a helytelen szerepfelfogás következménye, ami szól – vagy pedig esetleges hangdiszpozíció eredményezte a frusztrált-frigid (!) szólamot. Az énekesek „sorbaállítása” a lehető legszerencsésebb volt – mégis, legritkább esetben jöttek létre egymásra zeneileg is reflektáló szólamok. A végére hagytam a legtetszetősebb párost: Hábetler András Masettóként minimális mozgással is érzékenyen reagált az est (Furlanetto melletti) kiválóságára. Keszei Bori ezen az esten remek Zerlina-figurával örvendeztette meg a közönséget.

Gyümölcsöző ötlet volt az üde hangú Angelica Leánykar szerepeltetése, csak úgy, mint a szerepjátékra (mindig) kész Honvéd Férfikaré. Harazdy Miklós continuója fakó és élettelen volt, inkább korrepetítor-jellegű, biztonságra törekvő.

A zenekar játékból szívesen csak a „pezsgőárára” emlékezem: példás precizitással játszottak a vonósok: minden a helyén volt, erőlködés nélkül, feszületlenül. Épp eme remeklés teszi érthetlenné a megannyi pontatlanságot és indifferens játékokot.

A tempók kérdéséről illetően, vélhetőleg nincs egyedüli üdvöztető megoldás. Hitem szerint azonban addigra, amire közönség elé kerül egy produkció, ki kell alakulni annak, amit el is akarnak és el is tudnak játszani a hangszerekek. Akkor nem fordulhat elő, hogy jószerivel csak szemelvényeket halljunk Donna Anna utolsó áriájából, merthogy nem volt ideje kiénekelni a hangokat, kimondani a szótagokat.

Ki hibáztatható mindezért? A bűnbakkeresés nem a kritikus dolga; arról a lehetőségről viszont nem lenne szabad megfeledkezni a mindenkor zenekarnak, hogy éljen a kötelességgel: játssza azt és úgy, amit és ahogyan a karmester kér. Amennyiben tényleg az szól, amit a dirigens kér, kiderül, hogy hol az igazság.

Csak remélni tudom, hogy nem ezt az előadást örökíti meg hangfelvétel (bár a technika csodákra képes). Főpróbának viszont, későbbi stúdiófelvételhez ideális, mert nagyjából feltérképeződtek a határok, melyek között immár biztonságosabb lesz a tájékozódás.

* * *

Újabb az tűnik fel a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** koncertjeit hallgatva, hogy rendkívüli megpróbáltatásnak vannak kitéve a muzsikusok. Lehet, hogy ez már az éves műsor-előzeteseket lapozgatva is feltűnhetett volna, ám igazából az (és akkor) érzi át, aki szinte rendszeresen jelen van a zenekar koncertjein. Voltaképp az újítás, a kísérletezés, és mindenfajta kezdeményezések hasznosak (lehetnek), ám az adagolás mennyisége igencsak meggondolandó. Lehet-e gyors egymásutánban „szívet cserélni”, hozzáállást, magatartást, s milyen pozitív és negatív utóhatásokkal jár az ilyesmi? Erre a rövid eszmefuttatásra az késztetett, hogy novemberben Mahler: II. szimfóniát is hallottam előadásukban és jelen voltam opera-, musical- és jazz-estjükön (BelcanPop) egyaránt (közben, természetesen, egészen más tematikájú koncerteket is adtak). Ezek után felfokozott érdeklődéssel vártam december 17-t, amikor a Zeneakadémián Brahms: a-moll kettősversenyét és Richard Strausstól az Itáliából című szimfonikus fantáziát tűzték műsorra. E koncertet Francesco La Vecchia vezényelte, a kettősverseny szólóit pedig a zenekar koncertmestere, Oláh Vilmos és az orosz születésű, Németországban élő, konzervatóriumi tanulmányait Moszkvában végző Daniel Bron játszotta.

A kettősverseny esetében (erény-e vagy sem?) erősen érződött a mű szimfonikus fogantatása. A zenekar monumentálisan szól, ám a bensőségesség iránti érzékenységről nem tett tanúbizonyosságot. A dirigens mintha megelégedett volna a metrikus összefogással, ami azt eredményezte, hogy minden statikusabban szól, mint kellett volna. Amikor „korrekten” kísérték a szólisták egyikét, másikat vagy duóját, a pillanat erősebben érződött, mint az, hogy a zene: folyamatokból áll, s minden pillanat egyszerre következménye illetve előzménye egy-egy másíknak. A szép hangon játszó szólisták közül a hegedűs bizonyult érdeklődőbbnek, reflektívebbnek; a csellista bízott abban, hogy ha ő jól játszik, mindenki „együtt lesz vele”. (Mi tagadás, gyakran ez is történt...) Mégis, a személyesség ritkán jutott kifejezésre, s vélhetőleg valamilyen előadó a finale-tételben érezte legjobban magát.

Strauss korai alkotása ritkán csendül fel koncert-termekben, s világszerte kevés

zenekarnál lehet repertoárdarab. Ritkaságot játszani, inkább többé mint kevésbé ismeretlent – gyakori szerep ez a zenekar számára. S mivel a szólások nem okoztak különösebb problémát, a faktúra többnyire áttekinthető – nagyobb kedvvel játszották. Ebben nyilván része volt annak is, hogy a dirigens is aktivizálta magát. Személyes ügyének érezte e mű előadását: lelkesítően ágált, még olyankor is, amikor már megszületett az általa kívánt hangzás.

Mindenesetre, az Universitas-bérlet közönsége nem panaszkodhatott: hallhatott ismertebb és ismeretlenebb művet – s észrevétlenül, a 20. század felé vezető egyik (zenei) utat népszerűsítette a program másodík fele.

De azért nem ártana időnként számvetést készíteni: mennyi az, amit nemcsak hogy elbírnak, hanem amit rossz szájjal és frusztráló mellékkörülmények nélkül, kedvvel és lelkesedéssel tudnak megvalósítani a zenekari tagok.

* * *

Nemcsak szeretettel, hanem alapos-lelkes felkészüléssel és koncentrált játékkal is köszöntötte születésnap koncertjén Onczay Csabát a **MÁV Szimfonikus Zenekar**, Gál Tamás vezényletével. December 19-én a Zeneakadémia közönsége méltán jutalmazta nagy tapssal mindhárom műsorszámot. Parádéztak Rossini: Tell Vilmos – nyitányában a zenekar gordonkásai, akik közül a bevezető szakaszban ötnék jutott szólisztikus játszánivaló. A hatásos nyitány jól felépítetten csendült fel, őszintének ható pátoszszal, megilletődéssel, s nem utolsó sorban: diadalittas kicsengéssel. A romantikus muzsika érzelmeket közvetített, oly módon, hogy a hallgató akarva sem tudta volna kivonni magát a hatása alól. Ezzel a személyes megérintettséggel – természetesen – megkülönböztetett figyelem jutott az est ritkaságának, Julius Klengel két gordonkára komponált Versenyművének. Az ismertető tanúsága szerint most került sor a budapesti bemutatójára, melynek külön érdekessége, hogy szólistaként apa és fia, Onczay Csaba és Zoltán lépett fel. A szerző, a német gordonkaiskola „atyamestere” (többek között Gregor Pjatigorszky tanára), rendkívül kényes és nehéz szólista-szólásokat komponált. Igazi erőpróba ez a kompozíció, ráadásul rendkívül veszélyes:

anyaga olyan plasztikus, hogy első hallásra még a kevésbé kifinomult hallásúak is észrevehetik a legapróbb bizonytalanságokat vagy épp sikerületlen megoldásokat. Hogy mindennek ellenére mégis hálás feladatnak tűnik megszólaltatása, annak titka abban rejlik, hogy egybekomponált tételeivel egyetlen óriási ívet ír le, s így a sodra, lüktetése mindig a következő hangra, frázisra, motívumra irányítja a hallgatók figyelmét. Nincs idő tehát közben elmélázni, tételszünetben kiértékelni a hallottakat – a kevésbé sikerült megoldásokon gyorsan átsiklik a figyelem (főként ha a folytatás élménytadó szépségű). A csellók nemcsak énekeltek, hanem gyakran olyan magasságokba kalandoztak, hogy alig hittünk a szemünknek: valóban cselló hozza létre e hangokat. Az azonos zenei felfogásban játszó két szólista, a zenekar arányos kíséretével, mindvégig centrális szerepet foglalt el. Ebben nagy szerepe volt a dirigensnek, aki alapos műismeret birtokában, egyszersmind a mindenkor hangzás kontrollált irányításával gondoskodott érzékeny háttérről számukra.

Az újdonság után a csellóirodalom egyik kedvencének magánszólómat játszotta a 60 esztendő művész-tanár. Dvorák h-moll gordonkaversenyét viszont éppen azért „veszélyes” műsorra tűzni, mert megannyi felvételtől, megannyi interpretációból ismerheti (elsősorban a szakmai) közönség, tehát a szólista „megméretik”. Szerencsére e kihívásnak is remekül tett eleget Onczay, aki növendékei számára egyszersmind produkálta a módszertanból ismert „a tanár mintaszerű bemutatása” feladatot. Vélhetően sok csellista-növendék hallgatta e koncertet, s nem elsősorban a műsor miatt, hanem az interpretációra figyelve.

Kedves gesztus, hogy ráadásul a családi duó kortárs szerző művével kedveskedett a közönségnek: Lendvay Kamilló nekik ajánlott művéből szólaltatva meg egy tételt.

A közönség azzal a jóleső érzéssel hagyhatta el a termet, hogy megerősödött abban a véleményében: az élő zene nem helyettesíthető a legkiválóbb felvétellel sem; a koncertnek pótolhatatlan atmoszférája van. Még akkor is, ha hangfelvételel történő megörökítése nem keltene hasonlóan jó benyomást.

Fittler Katalin